

XORAZM VILOYATI IQTISODIYOTIDA YENGIL SANOATNING TUTGAN O‘RNI VA HUDUDIY RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Komilova Fotima Mahmudovna

Urganch davlat universiteti magistranti

E-mail: ch.jumaniyozova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi yengil sanoat va uning iqtisodiyotdagi ahamiyati Respublikamizning Xorazm viloyati misolida tahliliy va tanqidiy o‘rganilib, xulosa va takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: sanoat, sanoat tarmoqlari, yengil sanoat, qishloq xo‘jaligi, oziq-ovqat sanoati, ishlab chiqarish

THE ROLE OF LIGHT INDUSTRY IN THE ECONOMY OF KHOREZM REGION AND THE FEATURES OF REGIONAL DEVELOPMENT

Abstract: the role of light industry and its importance in economy has been studied analytically and critically on the example of Khorezm region of our Republic, and conclusions and suggestions have been given in this thesis

Key words: industry, branches of industry, light industry, agriculture, food industry, produce/production

Xorazm viloyati sanoat salohiyatining rivojlanish darajasi kundan kunga rivojlanib borayotgan hududlar sirasiga kiradi. Viloyatning sanoat tarmog‘ida asosan qishloq xo‘jalik xomashyosini birlamchi qayta ishlash, xususan, paxta tozalash sanoati ustunlik qiladi. To‘qimachilik va yengil sanoatning boshqa tarmoqlarida ana shu paxta xomashyosini qayta ishlashni ta‘minlash, bo‘yalgan ip-kalava, trikotaj, polotnosi va matolar kabi tayyor mahsulotlarni xorijiy mamlakatlarga eksport qilish,

tayyor to`qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarishda ulkan samaraga erishish mumkin.

Xorazm viloyatining sanoat ishlab chiqarish darajasi (aholi jon boshiga sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi) Qoraqalpog`iston Respublikasi va Surxondaryo viloyatiga qaraganda yuqori hisoblanadi. Viloyatda sanoatning qayta ishlash tarmoqlarini rivojlantirishga qaratilgan chora- tadbirlar natijasida keyingi yillarda ushbu sohada mehnat unumdorligi o`shish tendensiyasiga ega bo`lmoqda.[1]

Xorazm viloyati respublika hududiy mehnat taqsimotida o`zining intensiv qishloq xo`jaligi, yengil va oziq-ovqat sanoati bilan ham ajralib turadi. Ishlab chiqarishni hududiy va tarmoqlararo tashkil etishda viloyatda agrosanoat majmuyi muhim o`ringa ega.

So`ngi yillarda sanoatni rivojlantirish, uning tarmoqlar tarkibini turlantirishga (diversifikatsiya qilishga) katta ahamiyat qaratilmoqda. Ayniqsa, mamlakatimizda qabul qilingan mahsus qaror va dasturlar bevosita imkoniyat darajasi yuqori bo`lgan, agrosanoat majmuyiga asoslangan qishloq joylarda sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirishga qaratilgan.

Xususan, aholi sonining ortib borishi “2050-yilga borib jahon aholisi 10 milliard kishiga yetishi natijasida aholini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta`minlash, qishloq xo`jaligi sohasida intensiv tarzda xomashyo yetishtirish, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqaruvchi tarmoqlarni hududiy tarkibini takomillashtirish, yangi ishlab chiqarish shakllaridan foydalanishni taqozo qilmoqda”[2]

Xorazm viloyatida oziq-ovqat klasteri yoki uning mintaqaviy bo`g`inini shakllantirish jarayonida ishlab chiqarish hududiy tarkibi va ixtisoslashuvini takomillashtirish, ichki oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta`minlanganlik holatini barqarorlashtirish barobarida eksport salohiyatini shakllantiruvchi sohalarni rivojlantirish talab etiladi.’[3]

Ma`lumki, O`zbekistonda sanoat ishlab chiqarish asosan shahar joylarda tashkil etilgan. Vaholangki, ayrim rivojlanayotgan jahon mamlakatlari, xususan Xitoy Xalq Respublikasida amalga oshirilyotgan iqtisodiy siyosatning eng muhim yo`nalishi ham aynan qishloqlarga sanoatni olib kirish hisoblanadi. Ma`lumki hozirgi davrda bu

mamlakat jahon miqyosida katta iqtisodiy yutuqlarga erishgan. Respublikamizda ham qishloq joylar sanoatiga eʼtiborni kuchaytirish, kichik sanoat korxonalarini tashkil etish, xususiyl tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash, shuningdek qishloq xoʻjalik tarmoqlari hisoblanmaganlarning ulushini koʻtarish, tarmoqlar tarkibini turlantirish, diversifikatsiya qilish, ayniqsa, bevosita isteʼmol tovarlari ishlab chiqarishni jadallashtirishga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Bu muammo, eng avvalo, qishloq xoʻjaligiga ixtisoslashgan, aholisining asosiy qismi qishloq joylarda yashaydigan hududlar uchun, shu qatorda Xorazm viloyati uchun ham muhimdir.

Viloyat sanoatining tarmoqlar tarkibi Toshkent va Fargʻona viloyatlariga taqqoslaganda unchalik murakkab emas. Birgina yengil sanoat yalpi sanoat mahsulotining 39,5, oziq-ovqat sanoati 21,3foizni taʼminlaydi (respublikamizda bu koʻrsatkichlar, mos ravishda, 13,4; 12,6 %).

Koʻrinib turibdiki, tadqiq qilinayotgan hududda qishloq xoʻjaligi va aholi ehtiyoji bilan bogʻliq sanoat tarmoqlari koʻproq rivojlangan. Yengil sanoat, jumladan, toʻqimachilik Urganch, Gurlan va Xonqada, gilam ishlab chiqarish Xivada yoʻlga qoʻyilgan. Xiva gilam kombinati Oʻzbekistonda bu turdagi sanoat korxonlarining yirigi hisoblanadi. Aksariyat qishloq tuman markazlarida paxta tozalash zavodlari mavjud. Oziq-ovqat sanoati esa Urganch, Xazorasp, Xonqa va boshqa shaharlarda nisbatan rivojlangan, Xonqada yirik don mahsulotlari kombinati bor.

Xorijiy davlatlar firmalari ishtirokida qator sanoat korxonlari qurilib ishga tushirilgan. Masalan, Xitoy texnologiyasi yordamida Urganchda “Xorazm ipagi” toʻqimachilik korxonasi, Buyuk Britaniya asbob-uskunalarini bilan jihozlangan Bogʻotdagi tibbiy paxta (momiq) ishlab chiqaruvchi fabrika, Rossiyaning Kamishin fabrikasi bila hamkorlikda Xonqada ip kalava va ip gazlama ishlab chiqaruvchi korxonasi, “Gurlantekstil” kabilar shular jumlasidandir. Bulardan tashqari, Xiva gilam kombinatiga Germaniyadan asbob uskunalar keltirilgan, Bogʻotda shisha zavodi, Xazoraspda respublikamizda yagona qand zavodi – “Xorazmshakar” ishlab turibdi.

Viloyatning sanoat ishlab chiqarishida, eng avvalo, viloyat maʼmuriy markazi Urganch oldinda. U viloyat jami sanoat mahsulotining 26,4 foizini, isteʼmol mollarini 54,3 foizini beradi. Sanoat ishlab chiqarish hajmiga koʻra Xazorasp va Xonqa

tumanlari ham birmuncha ajralib turadi, eng past ko`rsatkich esa Xiva tumanida qayd etiladi.

Sanoatni hududiy tashkil etish bo`yicha Xorazm viloyatida faqat Urganch sanoat tugunini belgilash mumkin. Qolgan shahar va shaharchalar esa ko`proq sanoat punktlari, ayrimlarigina sanoat markazi (Xiva, Xonqa, Gurlan va b.,) hisoblanadi. [4]

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ishlab chiqarilayotgan mahalliy xomashyolarga bo`lgan ichki talab va taklifning muvozanatlashmagani, aholini oziq-ovqat tovarlari bilan ta`minlash darajasining pastligi mintaqada, ayniqsa, tumanlar iste`mol bozoriga salbiy ta`sir ko`rsatmoqda. Yengil va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishni amalga oshirish uchun, avvalo, tumanlararo mahsulotga bo`lgan talabni o`rganish lozim. Zamon talablariga mos holda zamonaviy texnologiyalarni o`zlashtirish va ularni ishlab chiqarishga joriy etish tadbirlarini o`tkazishni tashkil qilish, professional marketologlarning tajribalaridan foydalangan holda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar raqobatbardoshligini ta`minlashga, viloyatda iste`mol tovarlari ishlab chiqarishni barqaror rivojlantirish orqali maqsadga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Sodiqov A.M. Xorazm viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi. – T.: “IFMR”. 2015. -34b.
2. BMT FAO tashkilotining barqaror oziq-ovqat ishlab chiqarishni oshirish bo`yicha strategik ishlari <http://www.fao.org>.
3. Abdullayev A. Oziq-ovqat sanoati shakllanishi va rivojlanishining iqtisodiy geografik xususiyatlari (Xorazm viloyati misolida). – Urganch “Quvanchbek-Mashhura” 2021. - 113b
4. Qurbonov Sh.B. Kichik hududlar ijtimoiy-iqtisodiy geografiyasi. Toshkent “Mumtoz so`z” 2013. 74-87bb.